



Mehmet İzzet'in Eğitim Düşüncesi

Education Thought of Mehmet İzzet

Cem TUNA¹

Makale Türü / Article Type: Derleme

Başvuru Tarihi / Application Date: 10.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 01.12.2022

Atf İçin / To Cite This Article: Tuna, C. (2022). Mehmet İzzet'in eğitim düşüncesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (REFAD)*, 2(2), 26-38.

ÖZ: Türkiye'de sosyoloji, eğitim sosyolojisi ve eğitim bilimlerinin önde gelen temsilcilerinden biri Mehmet İzzet'tir. Bu çalışmada Mehmet İzzet'in eğitim düşüncesi ortaya konulmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmış, Mehmet İzzet'in eğitim düşüncesi alanyazın incelenerek analiz edilmiştir. Mehmet İzzet'in eğitim ile ilgili görüşleri eğitim sistemine, eğitim programlarına, derslere ve öğretim yöntemlerine yönelik açılardan incelenmiştir. Bulgular ve sonuçlara göre; Mehmet İzzet eğitimde zorunluluk, genellik ve eşitlik düşüncesini, bilimin ülke geneline yayılması ve üretilmesini savunmaktadır. Türkiye'de öğretmen okulları ve lise ders programlarına Sosyoloji dersinin konulması büyük yeniliktir. Bu okullara yönelik bilimsel yöntemlerle yazdığı Sosyoloji kitabı yıllarca ders kitabı olarak okutulmuştur. Millî eğitimde ders kitapları ile bu kitapların içeriğinde verilmekte olan ruh ve terbiyenin objektif bilimsel esaslara dayandırılması zorunludur. Milleti sevmeye eğitimi ileri süren Mehmet İzzet, günümüzde verilen vatanseverlik değerini vurgulamaktadır. Felsefe derslerinde Sokratik yöntemi tercih eden Mehmet İzzet, üniversiteye yeni başlayan öğrencilere deneyimli öğretim elemanlarının ders vermesi görüşündedir. Belirli koşullarda din eğitimi zorunlu gören Mehmet İzzet, çalışmalarında ilginç bir yöntem olarak örnek olay yöntemini kullanmıştır. Mehmet İzzet'in önemli çalışmalarından biri öğrenci yetiştirme gayreti ve çabasıdır. Mehmet İzzet'in eğitimle ilgili görüşlerinin, kendisinden çok ileriki yıllarda önemini ortaya çıktığı, felsefe ve sosyolojinin kurumsallaşmasında öncü rolü olduğunu gösteren birçok görüşünün günümüzde de önemini koruduğu, eğitim politikamızda göz önünde bulundurulması gerektiği belirtebilir.

Anahtar sözcükler: Mehmet İzzet, eğitim tarihi, eğitim sosyolojisi, eğitim politikası

ABSTRACT: Mehmet İzzet is one of the leading representatives of sociology, educational sociology and educational sciences in Turkey. In this study, Mehmet İzzet's education thought was put forward. In the study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used, and Mehmet İzzet's education thought was analyzed by examining the literature. Mehmet İzzet's views on education have been examined in terms of education system, education programs, courses and teaching methods. According to the findings and results; Mehmet İzzet advocates the idea of necessity, generality and equality in education, spreading and producing science throughout the country. It is a great innovation to include Sociology course in teacher schools and high school curriculum in Turkey. The Sociology book he wrote for these schools with scientific methods has been used as a textbook for

¹ Prof. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, cem.tuna@erdogan.edu.tr, Orcid ID 0000-0002-6846-8676

years. In national education, it is imperative that the textbooks and the spirit and discipline given in the content of these books should be based on objective scientific principles. Mehmet İzzet, who put forward the education of loving the nation, emphasizes the value of patriotism given today. Mehmet İzzet, who prefers the Socratic method in philosophy classes, is of the opinion that experienced lecturers should give lectures to students who have just started university. Mehmet İzzet, who considers religious education compulsory under certain conditions, used the case study method as an interesting method in his studies. One of the important works of Mehmet İzzet is his effort and effort to raise students. It can be stated that Mehmet İzzet's views on education became important in the years that followed him, and many of his views showing that he played a leading role in the institutionalization of philosophy and sociology still maintain their importance today, and should be taken into account in our education policies.

Keywords: Mehmet İzzet, history of education, sociology of education, education policy

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının önemli toplumbilimcilerinden biri Mehmet İzzet'tir. Oğlu Orhan İzzet'in (1940, 169) anlatımı ile; Mehmet İzzet 1891'de İstanbul'da doğmuştur. Babası emekli Kaymakam Nazmi Bey'dir. Çocukluğunda Doğu illerinden birinde vali olan dayısının yanına gitmesi, Anadolu'yu ve Anadolu insanı sevmesine, bağlanmasına neden olmuştur. İlköğrenimini İstanbul'da çeşitli okullarda, özellikle Fransız okulunda yapmış, liseyi Galatasaray Lisesinde okumuş, buradan 1907'de mezun olmuştur.

Hukuka başlamasına rağmen, 1909'da yurt dışı sınavını kazanarak Fransa'ya gitmiş, 21 yaşında Sorbon'dan felsefe mezunu olmuştur. Ülkeye döndüğünde 1914'e kadar çeşitli okullarda öğretmenlik yapmış, Birinci Dünya Savaşı'nda askerlik görevini yerine getirmiş, 1918'de Üniversiteye geçmesine rağmen, orada fazla kalmayarak Tıbbiye ve Mülkiye'de Fransızca öğretmenliğine tayin olmuştur. 1919'da Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü'nde Felsefe Tarihi öğretmenliğine başlamış, daha sonra Ahlâk derslerine de girmiştir. 1924'te profesör olduktan sonra, 1926'da Sosyoloji derslerini de vermeye başlamıştır. Bir süre sonra diğer dersleri bırakarak Sosyoloji dersine devam etmiş, ayrıca diğer okullarda Fransızca öğretmenliği de yapmıştır. Sağlık durumunun bozulması üzerine, dinlenmesi ve tedavisi için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1928'de öğrenci müfettişi olarak Avrupa'ya gönderilmiştir. Bir aralık Türkiye'ye gelerek yine Avrupa'ya dönmüş, Lösemi hastalığından dolayı 1930'da Berlin'de ölmüş, orada gömülmüştür.

Mehmet İzzet'in temel itibarıyla iki kitabı ve makaleleri bulunmaktadır. Kitapları; Yeni İctimaiyat Dersleri, 2.Basım, İstanbul, Devlet Matbaası, 1928 ile Milliyet Nazariyeleri ve Milli Hayat, 3.Basım, Ötüken Yayınları No:167, İstanbul, 1981 olarak yayınlanmıştır. Eğitimle ilgili makaleleri "Sevdirmek Usûlü", Hayat, Sayı:30. "Sosyoloji" Hayat, Sayı: 51. "Amerika'da Sosyoloji Öğretimi" Darülfunûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası. Sayı: 6. "Rusya'da Sosyoloji", Hayat, Sayı: 69. "Üniversite'de Felsefe Dersleri", Darülfunûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası. Sayı: 3, 4. Matbaai Âmire, İstanbul, 1927. "Fikirde Âdem-i Merkezîyet", Hayat, Sayı: 61. "Âlimler Âleminde" Hayat, Sayı: 62. "Stuart Mill'in Terbiye ve Öğrenimi" Hayat, Sayı: 42. "İki Yoldan Biri", Hayat, Sayı: 28 (O. İzzet, 1940, 169 vd.). Mehmet İzzet'in önemli bir çalışması da tercümeleridir. Örneğin (Değirmencioğlu, 1987, 7 vd.; Ülken, 1992, 434.); Kant'ın "Amali Felsefesi", Fransız filozofu Abel Rey'den "Ameli Ahlâk" ve "Nazari Ahlâk", Fransız sosyologlarından Hesse et Gleyz'den "İctimaiyat Dersleri", yine Fransız sosyologlarından Rene Hubert'ten "İctimaiyat Dersleri", Alman filozofu Karl Vorlander'den "Felsefe Tarihi" adlı eserleri tercüme ederek Türk düşünce hayatına tanıtmıştır. Mehmet İzzet'in bilimsel çalışmalarında bir felsefe dilini oluşturmak istediği, kullandığı dilin anlaşılır ve sade olmasına özen gösterdiği belirtilebilir (Dağtaoğlu, 2010, 119). Bunun yanında tamamlamadığı iki eseri "Ahlâk Felsefesi" adlı telif eser ve Höffding'in "Din Felsefesi" adlı tercüme eserdir. Bu çalışmaların müsveddelerinin nerede olduğu tam olarak bilinmemektedir (Değirmencioğlu, 1987, 13).

Mehmet İzzet'in yaşadığı dönem, meşrutiyetin, savaşların, cumhuriyetin gerçekleştiği dönemlerdir. Düşünce ekolleri açısından idealist felsefeye inanan bir kişi olduğu vurgulanır (Kocacık ve Kongar, 1988, 109). O, Türkiye'de birçok fikir tartışmasına girmiş, görüşlerini cesurca ortaya koymuştur. Sorbonne'da L. Levy Bruhl, Emile Durkheim, E. Rauh gibi birçok filozof, sosyolog ve ahlâkçı hocaların derslerinde bulunmuştur. Türkiye'de Adnan Adıvar, Servet Berk, Mehmet Emin Erişirgil, Hilmi Ziya Ülken ile görüşerek, kimi zaman onlardan etkilendiği, kimi zaman da onları etkilediği belirtilebilir (Değirmencioğlu, 1987, 5). Bunun yanında İş Mecmuasında ölümünün 10. yılı nedeniyle Mehmet İzzet hakkında Mustafa Şekip, Sadrettin Celâl, Halil Nimetullah, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu yazı yazmışlardır. Ayrıca, yazdığı konu ile ilgili fikirlerini, kendinden önceki fikirler zincirine bağlamasında, özellikle Ziya Gökalp'in büyük rol oynadığı belirtilebilir (Kocacık ve Kongar, 1988, 109). Hilmi Ziya Ülken ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu gibi düşünürlerin kendilerini Mehmet İzzet'in öğrencisi olarak görmeleri, onun devamcısı olduklarını düşünmeleri önemlidir. Onun çalışmaları, yetiştirdiği ve etkilediği öğrencilerle Türk düşünce dünyasında önemli bir yeri olduğu saptaması yapılabilir (Dağtaoğlu, 2010, 118). Eleştirel düşünceyi kabul eden (Dağtaoğlu, 2010, 114), Türkiye'de düşünce geleneği kurmak isteyen (Kocacık ve Kongar, 1988, 73) Mehmet İzzet'in

sosyolojik, felsefi görüş ve düşüncelerinin tanıtılması “Türk Sosyoloji Geleneğinin” oluşturulması bakımından önem taşımaktadır (Koç, 1996).

Bu çalışmada Mehmet İzzet'in eğitim düşüncesi ortaya konulmuştur. Bu probleme dayalı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1-Mehmet İzzet'in eğitim sistemine yönelik düşünceleri nelerdir?
- 2- Mehmet İzzet'in eğitim programlarına ve derslere yönelik düşünceleri nelerdir?
- 3- Mehmet İzzet'in öğretim yöntemlerine yönelik düşünceleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 187). Belgelere-dokümana dayalı araştırmalar programlar, yönetmelikler, kitaplar, gazeteler, raporlar gibi çeşitli yazılı ya da elektronik ortamlarda kayıtlı olan verilerin analizine dayalı yürütülen çalışmalardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, 12; Karasar, 1994, 183). Doküman incelemesi, dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 193). Bu çalışmada Mehmet İzzet'in eğitim düşüncesi alanyazın incelenerek analiz edilmiştir. Mehmet İzzet'in yazdığı ve onun hakkında yazılan eserlere mümkün olduğunca ulaşılmış, orijinallikleri kontrol edilmiş, dokümanlar anlaşılmasına çalışılmış, eğitim düşüncesi verileri analiz edilmiş ve veri bulgulara ayrılarak kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Mehmet İzzet'in eğitim ile ilgili görüşleri eğitim sistemine, eğitim programlarına, derslere ve öğretim yöntemlerine yönelik açılardan incelenebilir.

3.1. Eğitimde Zorunluluk, Genellik, Eşitlik

1789 Fransız Devrimi'nden sonra Avrupa'da ulus devletler ortaya çıkmaya başlamış, eğitimin yönetimi ve denetimi devletin elinde toplanmıştır. Bu şekilde ideolojiler bireylere aktarılarak, sistemi devam ettirecek bireyler yetiştirilmek istenmiştir. Mehmet İzzet eğitimin devlet denetiminde, gözetiminde ve yönetiminde yapılmasını ister. Çocukların modern yaşam koşullarına uyum sağlayabilmeleri bu şekilde olabilir. Ailelerin ve diğer eğitim kurumlarının verdiği eğitim sınırlıdır, yetersizdir, eksiktir (Sain, 2018, 105).

Eğitim ülkenin belirli bölgelerine, illerine, topluluklara, zümrelere, kişilere ait değildir. Eğitim herkes içindir ve mümkün olduğunca yurdun her köşesine yayılmalıdır. Eğitim imkânlarından tüm bireyler yararlanmalıdır. Bilim ve teknolojiye ilerlemek, demokrasi eğitimi vermek için bireylerin donanımlı olması gerekir. Eğitim çağdaş ülkelerle yarışabilmek için genel ve eşit olmalıdır (Sain, 2018, 106).

3.2. Bilimin Ülke Geneline Yayılması ve Üretimi

Mehmet İzzet Bey, düşüncenin sadece büyük bir şehirde toplanmasını istemez. Bilim ve sanatın ülkenin her tarafına serildiği, büyüdüğü ölçüde halkın çoğunluğunun bundan yararlanacağını vurgular. Ona göre fikirde “âdem-i merkeziyet” bir diğer deyişle düşüncenin, bilimin yurt içine yayılması olmalıdır. Yüzyıl öncesine bakıldığında, Türk hayatında bu konu kısmen de olsa gerçekleşmiştir. Ancak son asırda bazı nedenlerle yavaş yavaş İstanbul, tek ilim ve sanat merkezi haline gelmiştir. İstanbul'un bu durumu kötülenemez. Fakat diğer şehirlerin de ilim şehri olmaları zaruridir. Örneğin yeni başkent Ankara, İzmir gibi illerimiz buna adaydır (M. İzzet, 1989, 257-261).

Mehmet İzzet'e (1989, 257-261) göre “Fikrî âdem-i merkeziyet” hem tüketiciler (halk), hem de üreticiler (bilim insanları) açısından gereklidir. Örneğin; Ziyaeddin Fahri Bey'in Erzurum şairlerine ait araştırmaları Anadolu'da öbek öbek kurulacak bilim ocaklarının faydalı ürünler verebileceğini göstermektedir. Belki fikir ve sanat merkezlerinin kurulmasına hemen başlamak acelecilik olabilir.

Fakat fikir hayatındaki durgunluğun giderilmesi için, fikri çalışmaların ve teşkilat programının bu ilkeden ilham alınarak yapılması gerekli görülmektedir.

3.3. Sosyoloji Eğitimi Üzerine

Sosyoloji eğitimi yirminci yüzyılın eğitim programlarında yerini almaya başlamıştır. Karşılaştırmalı eğitim ders programları ve öğretiminin önemli konuları arasındadır. Konu, Türkiye’de ve bazı ülkelerde sosyoloji ve öğretimi olarak incelenebilir.

3.3.1. Türkiye’de Sosyoloji ve Öğretimi

Mehmet İzzet, sosyoloji ile ilgili eser ve makale yazdığı gibi, bu alanda yapılan çalışmaları da takip eder. Örneğin; iki üniversite öğretim üyeleri Max Bonafus ve Necmeddin Sadak’ın birlikte hazırladığı “İçtimaiyat” adlı kitabı, Hayat Dergisi okuyucularına tanıtır. Eser’in amacı özellikle üniversite gencini sosyolojinin başlıca problemleri hakkında etraflıca bilgili kılmaktan ibarettir. Çalışma bu açıdan değerlidir ve eser bölüm bölüm okuyuculara tanıtılır. Objektif bir tanıtımda bulunması gereken hususlar yer alır. Gerektiğinde önemi ortaya konur, yeri geldiğinde eleştirmekten çekinilmez. Örneğin; sosyolojinin ilk temsilcileri ve kurucuları bölümünde sadece Batılı düşünürlere yer verilmesi ile birlikte, bazı İslâm düşünürleri örneğin İbni Haldun’a yer ayrılmasının daha doğru olacağı ifade edilir. Yine sadece Fransız düşünürlerin sürekli takdir edilmesinin yanında Fransız olmayan düşünürlerin örneğin Hegel’in de yaptığı hizmetlerin göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilir. Eserin içindeki eksiklikleri sıralamasının nedeni; “pek mükemmeli” hazırlama gücünde olan yazarların, okuyucuları “az mükemmelle” yetinmelerini zorunlu kılmalarından dolayıdır. Çünkü iyinin bir de pekiyisi vardır. Ancak bu eleştiri veya serzeniş yapıcıdır, yıkıcı değildir. Eser zengin bir içeriğe sahiptir, üniversite öğrencileri ve bilim meraklılarına yararlıdır. Okunması bizzat kendisi tarafından tavsiye edilir (M. İzzet, 1989, 213-217).

Sosyolojiye duyulan hayati zorunluluk onun üniversite programlarındaki öğretimini aşarak genel öğretimin bir parçası olmuş özellikle lise programlarına girmiştir. Mehmet İzzet ‘Yeni İçtimaiyat Dersleri’ adlı kitabı ile liselerde okutulacak ilk ders kitabına imzasını atmıştır (Balci, 2014, 189-190). Bu Türk eğitim tarihi açısından önemli bir gelişmedir.

3.3.2. Bazı Ülkelerde Sosyoloji ve Öğretimi

Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında Türk Sosyolojisi, Avrupa ve özellikle Fransız ekolünün etkisi altındadır. Mehmet İzzet, Türk düşüncesine Rus ve Amerikan Sosyolojisi hakkında önemli incelemeler sunarak bilgi vermiş, sosyolojiye renklilik getirmiştir. Karşılaştırmalı sosyoloji çalışmaları, sosyoloji biliminin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Bu konuda ilk makalesi “Amerika’da Sosyoloji Öğretimi”dir (M. İzzet, 1989, 62-78). Ülkemizde öğretmen okullarında ve lise ders programlarına Sosyoloji dersinin konulmasını büyük yenilik olarak değerlendirir. Batı’da Fransa ve Amerika’da Sosyoloji programlarda yer almaktadır. Fransa, öğretim programlarımızı etkilediğinden ve kaynaklık teşkil ettiğinden dolayı, ülkemiz tarafından tanınmaktadır. İzzet Bey makalesinde Amerika’da ki Sosyoloji öğretiminin uygulamasını ve sonuçlarını ortaya koyar. Amerika’da Sosyoloji öğretimi temel itibariyle uygulamalıdır. Öğretmen okullarında Sosyoloji öğretiminde başlıca üç yöntem uygulanır: 1-Gözlem ve katılma yöntemi: Büyük şehirde bulunan öğretmen okulu için, o büyük şehir adeta bir sosyoloji müzesi, laboratuvarı gibidir. Öğrenciler sosyal bir problemi, buldukları yerde gözler, araştırır, anket uygular ve sonuçlandırır. 2-Büyük problemler yöntemi: Bu yöntemde derste; aile, sosyalistlik, fakirlik, suç, göç gibi problemler tartışılır. Önce bu konuda yazılan kitaplardan yararlanır. Öğretmenin konferans verdiği de olabilir. Konular üzerine öğrenciler bilgi edinmiş olur. Öğrencilerden, her önemli problem hakkında birkaç kitap okumaları istenir. Sonra öğrenciler sınırlı bir iki konu hakkında derinleşir. Bunları sözlü ya da yazılı olarak özetler. 3-Sosyolojinin teori olarak verilmesi yöntemi: Sosyolojinin teorik olarak ele alındığı bu yöntem az kullanılır.

Ortaöğretim okullarında son yıl genel olarak sosyal bilimlerin öğretimine ayrılır. Özellikle sosyoloji ve iktisat dersi verilir. Diploma alabilmek için sosyolojiyi de bilmek zorunludur. Sosyoloji öğretiminde amaçlar genel olarak; zeki, yapıcı, disiplinli bir vatandaşlığın gelişimi olmak üzere tamamen pratiktir. Öğrenciye sosyal hayatta rolünü göstermek, hissettirmek, o rolü bizzat oynamalarını temin etmek, sürekli olarak toplumun diğer fertleriyle ilişkide bulunmalarını sağlamak istenir. Yardımlaşmanın önemi üzerinde durulur.

Mehmet İzzet, “Ülkemiz açısından Amerika’daki sosyoloji öğretiminden alınabilecek faydalı yönler var mıdır?” sorusunu ortaya atar. Elbette öğretimin uygulamalı olması, konuların öğrencinin içinde yaşadığı çevresinden seçilmesi faydalı yönlerdir. Suç ve suçluları kitaptan ezber bir şekilde öğrenmektense, bir hapisaneyi veya ıslahhaneyi ziyaret etmek çok daha yararlıdır. Ancak bu tür konuları içeren Sosyoloji iktisadi ve medeni bilgilerden ibaret kalır. Ayrıca öğretmen, olayları çevresinden verdiği takdirde objektif olamayacağı durumlarla karşılaşabilir. Sosyoloji öğretmeni, çevresine yakın olduğu nispette söz hürriyetini kaybedebilir. Bu nedenle tarihe, sosyoloji teorilerine başvurmak daha olumlu gözükmemektedir. Bunlar öğrenci ve öğretmeni objektif düşünceye yöneltir. Bilimsel yöntem de bunu gerektirir. Sosyoloji öğretiminde teoriye ihtiyaç vardır. Sosyolojinin paradigmasının oluşturulması gerekir. Hatta bu nedenle sosyolojiye “din kaymakamı” (Dinin yerine kaim olan) görüşüyle bakanlar bulunmaktadır. Çünkü dinler bazı ruhları tatmin etmemektedir. Onların hem teori ihtiyacını giderecek hem de kalpleri ile zihinleri arasında köprü kuracak bir düşünce silsilesine ihtiyaç vardır. Bunu kısmen Sosyolojinin karşılayabileceği inancında olanlar, programa konulan dersten faydalar beklemektedirler (Balcı, 2014, 191).

İkinci makale ise “Rusya’da Sosyoloji”dir (M. İzzet, 1989, 307-312). Makalede Rusya’da Çarlık Devri ve İhtilal Devri’nde Sosyolojinin geçirdiği aşamalar hakkında bilgi verir. Önceleri siyasi nedenden dolayı, Sosyoloji Rus üniversitelerinde bağımsız bir bilim dalı olarak okutulmamıştır. 1917’den itibaren üniversitelerde Sosyoloji verilir. Ancak bu dersten amaç Marx’ın eserleridir. Sosyoloji Marx’ın eserlerinden ibaret olmadığı için, güçlüklerle karşılaşıldığından, sosyoloji dersi üniversitelerden kaldırılmıştır. 19. yüzyılda Rusya’da sosyoloji genel problemlerini felsefi açıdan inceleyen düşünürler vardır. Sosyoloji bir bilim olarak serbestçe gelişebilmek için uygun şartlara haizdir. Bugün Rus Sosyolojisi Alman, İngiliz, Fransız ve Amerikan düşünürlerin etkisi altındadır, ancak özgünlüğüne kavuşması uzak görünmemektedir.

3.4. Üniversite’de Eğitim Öğretim Yöntemi ve Felsefe Öğretimi

Üniversitenin bilim yapmak ve hayata, mesleğe yönelik insan yetiştirmek şeklinde iki amacı bulunmaktadır. Edebiyat Fakültesi Felsefe derslerinde de amaç hem felsefe dünyası öğretimi hem de felsefe öğretmeni yetiştirmektir. Felsefe hem teorik hem pratiktir. Felsefenin uygulama yönü; sanatkârlara, edebiyatçılara yol göstermesi, ufuklar açması, insanı sonsuzluğa bağlamasıdır (M. İzzet, 1989, 34-48). Türkiye’de felsefe hareketleri bir gelenek ya da medeniyet unsuru haline gelmemiştir. Yapılan çalışmalar daha çok önceki eserlerin yorumu şeklindedir. Yapılacak olan felsefeye ve eğitime değer verilmesidir. Felsefe insan merakını tatmin etmeli ve düşünceleri çoğaltmalıdır. Bu noktada felsefe topluluklarına görev düşmektedir. Felsefe toplulukları felsefe tarihi ve özellikle İslam felsefesi alanında araştırmalar yapmalıdır. Eğitim kurumlarında ve araştırmacılar da görülen felsefe hevesizliği kırılmalı, öğrenci yetiştirme amacıyla programlara konulmalı ve felsefe eğitimi konusunda ayırım gözetilmeksizin zihinsel bir paylaşım yöntemi oluşturulmalıdır (Ergün, 2021, 60).

Bir problem olarak, öğretme yeteneği ile öğretmen özelliği her zaman bir arada görülmemeyebilir. Bu nedenle üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin tecrübeli öğretmenlere verilmesi gerekir. Bir başka çözüm yolu olarak üniversitedeki anlatım derslerinin kaldırılması teklif edilebilir. Bu görüşü ileri sürenler, öğretmenin takrir ettiği şeyin basılmamış bir ders kitabı içeriğinden ibaret olduğunu, öğrencinin not almasını da basılmamış özet olduğunu ileri sürerler. Ancak bu görüş eleştirilebilir. Şöyle ki; öğretmenin anlatımının özel vasıfları vardır, bu ders kitaplarında bulunmaz. İyi bir anlatım, söyleyenle dinleyenler, öğrenenle öğrenenler arasında en ahenkli ve samimi bir bağ oluşturur. Tekrarlar, yeni ve daha açık ifadelerle fikri aydınlatma çabaları ile yapılan anlatım, kitaptan daha çok canlıdır. Bu noktada öğretmenin ders anlatma yöntemi çok önemlidir (M. İzzet, 1989, 34-48). Felsefe sadece tarih

dersi verilir gibi olmamalı, bir bilim olarak kabul edilmeli ve bireyin bilişsel ve duyuşsal alanına hitap etmelidir. Felsefe, verilerin üst üste artarak toplanması yoluyla olmaktadır (Ergün, 2021, 60-61).

Buna bağlı başka bir problem anlatım yönteminde öğrencinin alacağı durum nedir? Öğrenci dersi mi dinleyecektir yoksa not mu alacaktır? Türkiye’de liselerde öğretim kitaplarıdır, kitap olmayan derslerde öğretmen yazdırmaktadır. Ancak öğrenci üniversiteye geldiğinde, öğretim kitaplarının yetersizliği nedeniyle ne yapacağını şaşırılmaktadır. Oysa not tutma, dersin konusuna ve öğretmenin yöntemine bakılarak her defasında ayrı ayrı çözülmesi gerekir. Felsefe derslerinde önemli olan, kitaplarda bulunan konulardan ziyade, konuların birbirine bağlanması ve yaklaştırılması olduğundan, öğretmenin düşüncelerini not almaya çalışmak yararlı olacaktır (M. İzzet, 1989, 34-48).

Felsefe derslerinden anlatım yönteminin azaltılması, seminer gibi uygulama saatlerinin çoğaltılması faydalıdır. Anlatım derslerinin faydalarının yanında sakıncaları da bulunur. Sakıncaların en önde geleni; anlatım esnasında öğrencinin pasif olması, ilgisinin azalması, istediğini öğretmene soramamasıdır. Bunun çözümü de öğrencinin fikir alışverişi yaparak ders saatinde aktif bir rol oynamasını mümkün kılan uygulama saatlerini en üst düzeyde yükseltmektir (M. İzzet, 1989, 34-48; Balcı, 2014, 191). Anlatım yöntemi, öğrencinin öğrenmesi gereken problemlerin incelenmesi için kullanılmalıdır. Herkesin anlayabileceği genel dersler, bu tür dersleri veren öğretmenlere bırakılmalıdır.

Uygulama dersleri için şöyle bir problemle karşılaşmaktadır: Yeni öğrencilere yol gösterecek tecrübeli öğrencilerin olmayışı. Yeni öğrencilerin çekingenliğini tecrübeli öğrenciler giderebilir, bu tür öğrenciler yeni öğrenci ile öğretmen arasında bir köprü görevi görür. Tecrübeli öğrencilerin yeniden üniversitede görev alabilmesini sağlayacak bir yol olması gerekir. Çünkü lisans diploması alan öğrenciler öğretmen olmakta, üniversiteden uzaklaşmaktadırlar. Geçim problemi açısından bakıldığında bu hareket doğaldır. Ancak üniversitenin bilim yuvası olabilmesi için doktora sınavlarının önem kazanması gerekir. Tecrübeli öğrencileri çekebilmek için doktora cazip hale getirilmelidir. Örneğin; ileride üniversitede ya da yüksekokulda boş olacak derslere, ancak doktora yapanların kabul edileceği şimdiden ilan edilebilir. Bir başka çözüm yolu olarak Millî Eğitim Bakanlığı, başkentte ve illerde yüksek memur atarken, doktoralılara öncelik vermelidir (M. İzzet, 1989, 34-48).

Özet olarak; üniversitede birinci devre felsefe öğrenimi devam etmeli, fakat programı değişmelidir. Uygulama saatleri yükseltilmeli, teori dersleriyle eşit olmalıdır. Uygulama metin tercümesi, felsefe tarihi ve psikoloji ile de ilgili olmalıdır. İkinci devre öğretiminde ders saatleri anlatım saatlerinin haftada iki katı olmalıdır. Genel derslerin programı sabit ve düzenli olmalıdır. Üniversitenin vereceği diplomalar şu şekilde olmalıdır: ilk diploma lisans, bilgin diploması doktora, öğretmen diploması ise “agregation” sınavıdır. Son iki sınavı vermiş öğretmen ve yüksek memurlara ek maaş verilmelidir (M. İzzet, 1989, 34-48). Mehmet İzzet üniversite gençliğine bilimsel şüpheyi ve eleştirel düşüncüyü aşılamayı başarmıştır (Dağtaşoğlu, 2010, 114).

3.5. Okullarda Din Öğretimi

Mehmet İzzet (1989, 97-101) “İki Yoldan Biri” adlı makalede okullarda din öğretiminin mahiyetinin ne olacağı sorusuna cevap arar. Din öğretiminde Fransa ve Hollanda örneklerine bakılabilir. Fransa’da dinler oldukça çeşitli olduğundan dolayı, Devlet ne ortaöğretimde ne de üniversitede bir dini esas tutarak öğretimi düzenlemesine imkân bulunmadığından okullarda laikliği kabul etmiştir. Üniversitelerde ilahiyat fakültelerini kaldırmıştır. Hollanda da ise, halkının ve düşünürlerinin büyük çoğunluğunun Protestan olmasından dolayı İlahiyat fakülteleri vardır.

Türkiye’deki duruma bakıldığında, garip bir eklektizmin olduğu görülmektedir. Her iki yolun da benimsendiği anlaşılmaktadır. Orta öğretimde Din dersi pratik olarak öğretiliyor (din jimnastiği), fakat dinin tarihi kıymetini, manevi, ahlaki aşamalarını öğrenmeye geldiklerinde, lise son sınıfta, Din dersi kaldırılıyor. Öğrenci pratiğin teorisini öğrenmediğinden, önceki öğretimin de pek anlamı kalmıyor. Böylece, lisenin ilk yıllarında Hollandalıların, son yılında da Fransızların yolundan gidilmektedir (M. İzzet, 1989, 97-101; Ergün, 2021, 59).

İlahiyat Fakültesi'nde de ilginçlikler vardır. Kuruluşunda, düşünce olarak bu fakülte "Dinler Fakültesi" olması yolundaydı. Amaç hiçbir inançla bağlı olmayarak, bilimsel araştırma yapmaktı. Bu yol, Fransızların gittiği yoldur. Ancak, fakülte İlahiyat adını aldı, dini inanca bağlandı, programda dinler tarihi dışında bütün derslerin konusu İslâm Dini olduğu gibi, İslâm Tarihi öğretimi, eleştireci değil, dini yüceltici bir öğretim oldu.

Bu zıtlık, zıtlıktan doğan belirsizlik sosyal hayatımızla ilgilidir. Toplum içinde eski inançlara karşı durumumuz ne olacak? Düzelterek, yeni bir ruh ile canlandırarak, onlara hayatımızda yine yer verecek miyiz? İslâm Dini çağdaşlaşabilir mi? Günümüz koşullarına uygun olabilir mi? Eğer bu mümkün değilse dini öğretim okullardan kalkmalıdır. O zaman şu problem ile karşılaşılır: Bir toplum imansız yaşayamaz, eski imanının yerine yeni bir iman koyması gerekir. Demokrasi, gelişme, bilim gibi kavramlar vardır. Bu kavramların soyut olarak kalmaması, benliğimizi sararak somut olarak ortaya konulması gerekir. Dini öğretimde alınacak tavrın ne olacağını açık olarak tespit ederken, diğer yünden bu kavramları irademize hâkim kılacak, iç dünyamızı düzenleyecek hale getirmek yolu aranmalıdır (M. İzzet, 1989, 97-101). Her birey gerekli koşullarda ve yaşta bu çeşit kapsamlı bir din eğitiminden geçmelidir. Din eğitimi mevcut yaşantı göz önüne alınarak yenilenmeli ve etkin bir biçimde Türkiye'deki yerini almalıdır (Ergün, 2021, 59).

3.6. Ders Kitaplarındaki Sevdirmeye Yöntemi

Mehmet İzzet Sokratik yöntemi uygulayarak şu soruları sorar: İnsan niçin sever? İnsan neleri ne kadar sevmelidir? İnsan milletini sevmeli midir? Milleti sevdirmenin usulü nedir? Bu tür sorulara cevap arayan düşünür, özellikle milleti daha çok ve kuvvetle sevdirmenin yolunu arar. Ders kitaplarını incelediğinde çeşitli usuller olduğunu görür. Bunlar şunlardır (M. İzzet, 1989, 137-142; Ergün, 2021, 61): 1-Vatanı olduğu gibi, güzellikleri ve çirkinlikleri, çirkinliğindeki güzelliği ile sevdirmek. Bu usul etkilidir ve tercih edilir. Coğrafi özelliklerin olumsuz olması, vatanı sevmemek için bir neden olamaz. Çünkü tabiatta her şey güzeldir, güzelliği bulup göstermek sanatkârın görevidir. Örneğin; Moğol ülkesi ve Gobi çölüne dair okunan bir yazıda, o topraklar okuyanı kendine çekmektedir. Bu tür yazı, Moğol okulları için mükemmel bir okuma parçasıdır. 2-Milli övüncelerin, övünmelerin sevdirmesidir. Milli övünmeler, diğer milletlerle karşılaştırarak belirtilebilir. Karşılaştırma olunca ilk yöntemdeki birçok özellikten vazgeçilir. Objektif, zihinsel karşılaştırmalar gerekir. Örneğin; İslâm Medeniyetine bağlılığı kuvvetlendirmek isteyenler, Batıların orta çağda karanlıkta yaşarken, İslâm âleminde matematikçilerin, kimyagerlerin, bilimlerin keşif ve icatlarından bahseder. Bu yanlış değildir, fakat eksiktir. Bunun yerine okul kitaplarında, keşiflerin ve icatların milletlerarası dayanışma ile ortak bir çalışma ürünü olduğu belirtilirse hem gerçeğe uygun olacak hem de gereksiz karşılaştırmalarda bulunulmamış olunacaktır.

Siyasi ve askeri övüncelerde ise; gençlerde millete duyulan sevgiyi güçlendirmek için, bu alanda yetişen büyükler üzerinde durulabilir. Ancak burada zorluk, tarihi objektif olarak vermede gelir. Tarih objektif olarak verilmelidir. Bunun yanında; eğitimin amaçlarına hizmet eden, millet hayatında ve milli kahramanların hayatındaki aşamalar üzerinde durulması, bir telkin aracı olarak kullanılması doğaldır. Çünkü insanlar, geçmişe ait bilgileriyle geleceklerini tayin ederler. Geçmiş görkemli ise, geleceğinin de öyle olmasını isteyecektir. Milletler de böyledir. Eğer millet sevdirmek isteniyorsa, geçmişin parlak sayfaları defalarca çevrilmelidir.

Ancak bunu yaparken sınır aşılmamalı, ifrata düşülmemelidir. Şöyle ki; bir okuma kitabında yer alan "Biz dünyanın en büyük milletiyiz" cümlesi doğru olmadığı gibi, bunu yazan yazar da iyi bir şey yapmamıştır. Onun yerine "Dünyadaki büyük milletlerden biri de biziz" demiş olsaydı, çok daha gerçekçi olacaktı. Çünkü önceki belirtilen anlayışla yetişen çocuk, ileride öğrenim gördüğü konularla çatışan dünya tarihini okuduğunda, kendine olan güvenini yitirecek, okuduklarından şüphe edecektir. Milleti sevdirmek pahasına da olsa çocukların muhakeme gücünü engelleyen işler yapılmamalıdır. Sevgi telkininde birinci şart itidaldır, ölçülü olmaktır, bütün okul kitapları bu ölçüye göre yazılmalıdır (M. İzzet, 1989, 137-142; Ergün, 2021, 61).

Ders kitaplarının, bunlarda verilecek ruh ve eğitimin, objektif bilimsel esaslara dayandırılması şartı üzerine önemli görüşleri olan Mehmet İzzet, Cumhuriyetin ilk yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı'nın teklifi ile lise ve öğretmen okulları için hazırladığı "Yeni İçtimaiyyat Dersleri" adlı Sosyoloji kitabını

hazırlamıştır. Burada millet sevgisi konusunu şu şekilde işler: “Her millet geçmişindeki şanlı olaylarını bilme hakkına sahiptir. Bununla beraber tarih, onun eksiklerini ve yanlışlıklarını da yazar. Sevmek sadece şanlı olayları bilmekle olsaydı, o zaman eleştiri darbelerine dayanılmazdı. Bu tür bir sevgi “seyirci” sevgisidir. Gerçek millet sevgisi, geçmişten ziyade geleceğe yöneliktir. Vatansever, kendi yapısı olan milleti sever, kendi üzerine düşeni yapmasıyla milletin ileriye gideceğinin bilincinde olur. Dışarıdan önemsiz görünen en küçük bir iş bile, göreve bağlılık duygusuyla yapılırsa, milletin ilerleme adımlarının hızlanmasını sağlar. Büyük ve parlak ideallere ancak bu şekilde ulaşılabilir (M. İzzet, 1989, 137-142)”.

3.7. Örnek Olay Yöntemi

Mehmet İzzet’in çalışmalarında ilginç bir yöntem de örnek olay yöntemini kullanmasıdır. Ona göre; ilim adamı ve sanatçıların hayat hikâyelerinden çıkarılacak dersler bulunmaktadır (M. İzzet, 1989, 269). Bu tür makalelerinden biri olan “Âlimler Âleminde”de (M. İzzet, 1989, 263-269), bilim insanlarının gerçek değer ve otorite derecelerinin nasıl olabileceğini yine örnek vererek gösterir. İncelediği örnek Fransız C. Riche’in hayali öğretim üyelerini tasvir ettiği makalelerdir. Bu makalelerde, Yunancadan alınmış müstear isimli öğretim üyelerinin özellikleri alaycı bir üslupla açıklanır. Olumlu ve olumsuz yönleri gözler önüne serilir.

Başka ilginç bir makale de “Stuart Mill’in Terbiye ve Öğrenimi” dir (M. İzzet, 1989, 152-157). Mill’in babası tarafından nasıl eğitildiği, hangi yöntemlerle yetiştirildiği kimi zaman hayretle ve gıpta ile anlatılır. Ancak sonunda bu eğitimin Mill’e zararından bahsedilir. Bu tür bir eğitim Mill’in sinir sistemini tahrip etmiştir, hatta hafıza kaybına neden olmuştur. Mill ileride bu konuyu şu ifadesi ile vurgular: “Ben hiçbir zaman kriket oynamadım. Tabiatı kendi yoluna bırakmak daha hayırlıdır”.

C. Değirmencioğlu’na göre (1989); bu makale ile düşünür, yanlış eğitim ve öğretimin insan ve çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini dile getirir. Böylece eğitimcilerin, anne-babaların dikkatini çeker (M. İzzet, 1989, 157).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Mehmet İzzet Bey’in Türk düşüncesi açısından Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, İsmail Gaspıralı gibi birçok isim gibi kıymetli olduğu belirtilebilir (Akkuş, 2020; Balcı, 2014, 194). Yaklaşık kırk yaşına geldiğinde yaşamını yitiren Mehmet İzzet Bey, Türk Sosyolojisine katkıları olduğu gibi, eğitim görüşleri ile eğitim alanına katkıları olmuş, öne sürdüğü görüşler, Türk eğitim sistemini etkilemiş ve yol gösterici olmuştur.

Mehmet İzzet’in eğitimde zorunluluk, genellik ve eşitlik, imkân ve fırsat eşitliği, demokrasi eğitimi düşüncesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim politikaları arasında yer almış (Sain, 2018, 106), günümüzde Millî Eğitimin Temel İlkeleri olarak kanunlaşmıştır (Akyüz, 2006, 100; Akyüz, 2020, 391-393; Karaman Kepenekci, 2014). Eğitimin çağdaş esaslara göre yapılması, çocuklarımıza demokrasi eğitimi verilerek onların vatandaş olarak yetiştirilmesi günümüz Türk milli eğitimin genel amaçları arasındadır (Akyüz, 2006, 106; Akyüz, 2020, 390). İnsan hakları ve demokrasi eğitimi günümüz eğitim programları arasında yerini almıştır (Merey, 2020; Turan, 2019; T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, 2006; Yeşil, 2002; Karaman Kepenekci, 2000).

Düşüncenin sadece büyük bir şehirde toplanmaması, bilim ve sanatın ülkenin her tarafına yayılması ile halkın çoğunluğunun bundan yararlanacağı fikri önemlidir (Karakuş, 2006, 68). Özellikle 12 Eylül 1980’den sonra ülkemizde akademik anlayış ve teşkilatlanmasında önemli değişiklikler olmuştur. Anayasaya uygun olarak çıkarılan 2547 Sayılı Kanun ve diğer kanunlarla tüm yükseköğretim kurumları bir bütünlük içinde yeniden düzenlenmiştir. Bugün özellikle ‘her ile üniversite’ politikası sonucu 200’den fazla üniversite, bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuvarla, bilim-anabilim ve sanat dalları organize edilerek binlerce yeni akademik ve idari personel kadroları temin ve ihdas edilmiştir. Tüm bu gelişmelerden Mehmet İzzet’in fikirde âdem-i merkezîyet görüşünün ülkemizde aşama aşama gerçekleştiği, görüşünün isabetliliği belirtilebilir (M. İzzet, 1989; Bakioğlu ve Çetin, 2019, 504).

Türkiye'de öğretmen okullarında ve lise ders programlarına Sosyoloji dersinin konulması büyük yeniliktir. Sosyoloji öğretiminde literatürün çoğalması, gençlere tanıtılması gerekir. Yine eserler bilimsel olmalı, sadece Batı ve Batı'daki bir iki ülke referans olarak gösterilmemelidir. İçerikte, Doğu düşüncesinden ve Batı'nın bütün ülkelerinden örnekler verilmelidir. Eser hazırlayanlar, ellerinden geleni yapmalı, mükemmele ulaşmaya çalışmalıdır. Mehmet İzzet'in liselerde yıllarca okutulan Yeni İctimaiyat Dersleri adlı kitabının bu konuda örnek olduğu belirtilebilir (Balcı, 2014, 190). Ancak ideolojik eğitim yerine bilimsel eğitimi tercih etmesi, liselerde ilerleyen yıllarda, onun kitabı yerini Necmettin Sadak'ın Sosyoloji adlı kitabına bırakmıştır (Balcı, 2014, 191). Günümüzde sosyoloji dersleri ortaöğretim okulları programlarında devam etmektedir (Tezcan, 2018). Onun öğrencinin derslerde not almasını istemesi, öğrenmede aktif olması düşünceleri çağdaş öğretim ilke ve yöntemleri anlayışına uygundur (Tan, 2006; Cengizhan, 2015; Başar, 2014).

Mehmet İzzet, Türk düşüncesine Rus ve Amerikan Sosyolojisi hakkında önemli incelemeler sunarak bilgi vermiş, Türk Sosyolojisi'ne renklilik getirmiştir. Özellikle 1934 Üniversite reformundan sonra, Reichenbach, Von Aster, Kessler gibi Alman düşünürlerin etkisiyle de İstanbul Üniversitesi programlarında Alman ve Amerikan Sosyolojileri öğretimine ağırlık ve önem verilmiştir (M. İzzet, 1989). Türk düşüncesine Rus Sosyolojisini ilk tanıtan sosyoloğun Mehmet İzzet Bey olduğu sanılmaktadır. Nitekim Sorokin Türk düşüncesinde ancak daha sonraki dönemlerde tanınacak ve "Çağdaş Sosyoloji Teorileri" adlı eserin birinci cildi 1947'de, ikinci cildi 1974'te Türkçe'ye çevrilecektir. Mehmet İzzet Bey, Hayat dergisindeki yazılarında Fransa, Rusya ve Amerika'nın sosyolojileri alanında çalışanların, aralarında iş bölümü yapmaları gereğini ileri sürmüştür. Sosyoloji öğretiminde uygulama önemlidir, fakat teori uygulamadan önce gelir.

Öğretme yeteneği ile öğretmen özelliği her zaman bir arada görülmeyebilir. Bu nedenle üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin tecrübeli öğretmenlere verilmesi gerekir. Felsefe eğitimi, öğretim yöntemleri hakkındaki görüşleri günümüzde de önemini korumaktadır (Tozlu, 2014). Felsefe derslerinde Sokratik yöntemi tercih etmektedir (Dağtaşoğlu, 2010, 116). Felsefe tarihi dersleri vermesi ve Karl Vorlender'in Felsefe Tarihi eserini tercüme etmesi, İzzet'in felsefeye verdiği önemi gösterir niteliktedir (Ergün, 2021, 61). Onun akran eğitimi adı verilen deneyimli öğrencilerin yeni ya da deneyimsiz öğrencilere öğretim yapması, günümüz öğretim ilke ve yöntemlerine uygundur (Tan, 2006).

Mehmet İzzet'in önemli çalışmalarından biri öğrenci yetiştirme gayreti ve çabasıdır (Dağtaşoğlu, 2010, 118). Fransız Eğitim Sistemi'nde yer alan 'agregation' ve 'doctorat' sistemine Türkiye'deki üniversitelerde de geçilmesi gerektiği üzerindeki görüşleri etkisini göstermiş, Darülfünun ve o zamanki Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışına öğrenci gönderilmesi faaliyeti hızlanmıştır. 'Agregation' ve doktora mezunlarına ek ücret verilmesi, günümüz öğretmen kariyer basamakları ile ilgilidir. Türkiye'de ilk kez 2005 yılında yapılan sınav ile öğretmen kariyer basamakları belirlenmiş, sisteme mahkeme kararı ile iptal edilerek uzun süre ara verilmiş, 2022 yılında çıkarılan Öğretmenlik Meslek Kanunu ile sistem yasal zemine dayandırılmıştır. 19 Kasım 2022 tarihinde sınav yapılmış (Kasap, 2022), Türkiye'de 422.368 öğretmen yazılı sınavda başarılı olmuş, sınavdan muaf olan öğretmenlerle birlikte 516. 974 öğretmen uzman olmuştur. Başöğretmenlik sınavında 66.422 aday başarılı olmuş, muaf olanlarla birlikte 66.679 uzman öğretmen başöğretmen olmuştur (NTV, 2022). Bu unvanlarla öğretmenler maaşlarına ek ücret alacaklardır. Üniversitelerde başarılı öğrencilerin tutulması, istihdam edilmesi, nitelikli eğitim verilmesi uluslararası yükseköğretim politikalarına uygundur (Bakioğlu ve Çetin, 2019, 504).

Okullarda din eğitimi problemini inceleyen Mehmet İzzet, Türkiye'de ki okullarda din öğretiminin Fransa ve Hollanda örneklerine dikkat çekmiştir. İlahiyat Fakültesi Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak 1949'da yeniden açılmıştır. 2547 Sayılı Kanun'la bu fakülteler üniversiteler bünyesine alınmış, böylece Türkiye İlahiyat Fakülteleri konusunda Mehmet İzzet'in makalesinde söz konusu edilen Protestan Hollanda sistemini tercih etmiştir. Belirli koşullarda din eğitimi zorunlu gören Mehmet İzzet'in bu düşüncesi, 1982 Anayasası ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ilk ve ortaöğretimde okutulan zorunlu dersler arasına girmiştir (Arslan ve Kayanççek, 2010, 54).

Millî eğitimde ders kitapları ile bu kitapların içeriğinde verilmekte olan ruh ve terbiyenin objektif bilimsel esaslara dayandırılması zorunludur. Milleti sevme eğitimi ileri süren Mehmet İzzet, günümüzde verilen vatanseverlik değerini vurgulamaktadır (Ergün, 2021, 61). Vatanseverlik, günümüz

eğitim programlarında yer alan on temel değer arasında bulunmaktadır (Kaymakcan ve Meydan, 2016, 216). Objektif tarih anlayışı günümüz tarih ğretiminde ğrenci merkezli yaklaşımlara uygundur (Demircioğlu, 2015).

Mehmet İzzet Bey, çalışmalarında örnek olay yöntemini kullanmıştır. O; filozof, bilim adamı ve sanatçıların hayat hikâyelerinden çıkarılacak derslerin olduğuna inanır. Bu yöntem genel ğretim yöntemlerinden biridir (Borich, 2014). Esnek ve ağdaş ğretim yöntemlerinden biri olan örnek olay yöntemi, karmaşık düzenlenmiş bilgileri öğrenmelerine ve araştırarak bilgi edinmelerine yardımcı olur (Er, 2014, 122). Ancak olumsuz ynlerin de ortaya konması dikkat çekicidir. Mehmet İzzet'in örnek olaylarda çocukluklarını oyun oynatmayarak sürekli ders çalışmasını isteyen yanlış anne baba tutumlarını eleştirmesi günümüz eğitim ilkelerine uygundur (Başar, 2014, 19).

Sonuç olarak, siyasete girmediiğinden (Dağtaşoğlu, 2010, 116) fazla tanınmayan Mehmet İzzet'in eğitimle ilgili görüşlerinin öneminin kendisinden çok sonraki yıllarda ortaya çıktığı, felsefe ve sosyolojinin kurumsallaşmasında nc rolü (Bircan, 2018, 42; Bayraktar, 2007) olduğunu gösteren birçok görüşünün günümüzde de öneminin koruduğu, eğitim politikalarımızda göz önünde bulundurulması gereken bir şahsiyet olduğu belirtilebilir.

KAYNAKLAR

- Akkuş, M. A. (2020). The ideal or action: Mehmet İzzet Bey in the development of the idea of nationalism in Turkey. Unpublished Master Thesis, Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences. Ankara.
- Akyüz, E. (2020). *Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Akyüz, E. (2006). Eğitimin hukuki temelleri. *Eğitim bilimine giriş*. (Editör: Ş.Ş. Erçetin- N. Tozlu), Ankara: Hegem Yayınları, 65-112.
- Akyüz, Y. (2022). *Türk eğitim tarihi, M.Ö. 1000- M.S. 2022*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Arslan, Ç. ve Kayaççek, M. (2010). *T.C. anayasası*. İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Bakioğlu, A. ve Çetin, A. (2019). Araştırma üniversiteleri açma politikası: batı deneyimi. *Eğitim politikaları*. (Ed. A.Bakioğlu ve M. Korumaz). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Balcı, M. E. (2014). Sistem ve/veya eleştiri: Mehmet İzzet'in sosyoloji anlayışı. *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 28. Sayı, 2014/1, s.171-194
- Başar, H. (2014). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayraktar, L. (2007). Mehmet İzzet düşüncesinde insanlığa açılan pencere: milliyet. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4, 1, 1-7.
- Bircan, Ö. Ü. U. (2018). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir Türk düşünürü: Mehmet İzzet. *Dicle İlahiyat Dergisi (DİD)* Cilt: XX, Sayı: 2018/2, 42-53.
- Borich, G. D. (2014). *Etkili öğretim yöntemleri*. (Çeviri Editörü: M.Bahattin Acat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. ve Diğerleri (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cengizhan, S. (2015). Öğretim yöntemleri. *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (Ed. T. Yanpar Yelken), Ankara: Anı Yayıncılık. (253-286).
- Dağtaşoğlu, A (2010). Türk düşünce tarihinde Mehmet İzzet'in yeri ve önemi. *Kutadgubilig: Felsefe Bilim Araştırmaları*, 0(18), 105 - 128.
- Değirmencioglu, C. (1987). *Mehmet İzzet*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. (2015). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Er, H. (2014). Örnek olay yöntemi. *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (Ed. F. Güneş), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ergün, İ. (2021). Üç farklı zihniyet açısından eğitim ve toplum: Mehmet Ali Şevki, Mehmet İzzet, Mehmet Şemseddin Günaltay örneği. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Karakuş, R. (2006). Mehmet İzzet'in "fikirde adem-i merkezîyet" makalesinin düşündürdükleri. *Akademik İncelemeler Dergisi* 1 / 1: 67-75.
- Karaman Kepenekci, Y. (2000). *İnsan hakları eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karaman Kepenekci, Y. (2014). *İnsan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Siyasal Yayıncılık.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Kasap, S. (2022). Öğretmenlik kariyer basamakları yazılı sınavı yapıldı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/ogretmenlik-kariyer-basamaklari-yazili-sinavi-yapildi/2742546>, Erişim: 04.12.2022.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2016). *Ahlak ve değerler eğitimi*. İstanbul DEM Yayınları.
- Koç, R. (1996). Mehmet İzzet: Biyografisi, sosyolojisi, milliyetçiliği. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kocacık, F. ve Kongar, E. (1988). Mehmet İzzet. *Türk Toplum Bilimcileri Cilt:2*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 69-113.
- Merey, Z. (2020). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- NTV, (2022). Uzman öğretmenlik sınav sonuçları Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından açıklandı: sınav sonucu nasıl öğrenilecek? Erişim adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/uzman-ogretmenlik-sinav-sonuclari-aciklandi-2022-meb-ogretmenlik-kariyer-basamaklari-sinav-sonucu.ssZMtJ0hcUS4nfNCz6k9dQ>, Erişim: 04.12.2022.
- İzzet, M. (1989). *Makaleler*. (Hazırlayan: C. Değirmencioglu). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İzzet, Orhan. Mehmet İzzet'in Hayatı. *İş Mecmuası*, Sayı: 23-24. İst.1940.
- Sain, K. (2018). Cumhuriyet dönemi lise sosyoloji ders kitaplarında ideolojik içerik (Mehmet İzzet-Necmettin Sadak). [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tan, Ş. (2006). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayınları.
- T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (2006). *İnsan hakları*. Ankara: Matus Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2018). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tozlu, N. (2014). *Eğitimden feleseye-1*. Erzurum: Bayburt Üniversitesi Yayınları.
- Turan, R. (2019). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ülken, H. Z. (1992). *Türkiye'de çağdaş düşünce tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.

- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.